

kat. Az ásatás célja a Czajlik Zoltán által légi fényképezéssel 2001–2012 között, majd Pusztasándor által 2013-ban magnetométeres vizsgálatokkal regisztrált jelenségek, többek között egy körárok régészeti kutatása volt. További cél volt annak vizsgálata is, hogy az 1847-es felmérésről és légifotókról is ismert 64. sz. halomsír régészeti maradványai hogyan vehetők össze a magnetométeres vizsgálati képpel.

A feltárás során két szelvényben, összesen 72 m²-es felületen tártuk fel a jelentkező régészeti emlékeket. Az 1. sz. szelvényben feltárássra került a 64. halomsír K-i oldalán a körárok 2 m hosszúságú szakasza. Az árok betöltése fölött megfigyelhettük a halom „lecsúszott” felhordási rétegeit. Ettől K-re feltártunk egy kb. 1,5 m átmérőjű, alig megfigyelhető folttal jelentkező kerek gödröt, betöltésében kevés kora vaskori kerámiával és a löszös talajtól erősen károsodott állatsonttal. A gödör ÉK-i oldalán, a felszíntől mért 65 cm mélységben, sírfolt nélkül jelentkezett egy hamvasztásos temetkezés. A minden bizonyítással szántott temetkezés egy nagyjából 2×1 m-es nagyságú területen volt megfigyelhető, hamvasztott emberi csontokkal, sok darabra szétört szögletes peremű edénnyel, néhány kis bronztárggyal. A temetkezés a korai vaskor idejére tehető.

A 2. sz., 2 m széles szelvényünket az említett földúthoz egészen közel mélyítettük. Ebben a szelvényben mindössze 30–35 cm vastag humuszréteg volt megfigyelhető, alatta pedig a sárga löszös altalaj. A humuszréteg kézi eltávolítása után szürkés betöltési foltal rajzolódott ki két helyen a magnetométeres méréssel észlelt körárok Ny-i és K-i oldalának 1-1 szakasza. Ez a körárok mindeddig egyetlen korábbi felmérésből sem volt ismert, az 1. körárok elnevezést kapta. A 70 cm széles, 130 cm mély K-i árokszakaszból kevés középső bronzkori, valamint nagyobb számú kora vaskori kerámia került elő. Ugyanitt az árok betöltődésének több fázisát is megfigyelhettük. A Ny-i oldalon feltárt, hasonló méretű árokszakaszból betöltése is kora vaskori kerámiát tartalmazott.

2014. szeptember 1–19. között a 2013. évi ásatás közelében tűztük ki újabb szelvényeinket. A 2014. évi munkákat gyakori és erős esőzések nehezítették. A földúthoz közeli, 3. sz. szelvényben az 1. sz. körárok közepének és É-i árokszakasza vizsgálatára volt a célunk. A gépi humuszolás után kézi nyeléssel tisztítottuk a felületet. Nagyjából 40 cm mélységtől volt kivehető az 1. körárok betöltése, amelyet egy 2,5, valamint egy 4 m-es szakaszon is kibontottunk. Több kisebb, kora vaskori kerámia-koncentráció esett a szelvény É-i részébe. Az 1. körárok betöltése tetején, közvetlenül a szántott humusz alatti szinten helyben összetört több nagy, kora vaskori edény darabjai is előkerültek. Az edénytöredékek között egy kalcinált embercsontdarabka került elő. Talaj mikromorfológiai mintákat vett Kovács Gabriella több régészeti jelenség betöltéséből.

A 2013. évi 1. sz. szelvénytől ÉNy-ra jelöltük ki a 2014. évi 4. sz. szelvényt. Célunk a 64. sz. halomsír közepének feltárása, az esetleges központi temetkezés megtalálása volt. A központi részen a sárga löszös altalajhoz képest barnás elszíneződésben nagyon kevés, jellegtelen, összefüggést nem mutató kora vaskori kerámia került elő. Feltártuk a 64. halomsírt kerítő körárok 2 m-es hosszúságú, ÉNy-i árokszakasza. Kis mennyiségű kora vaskori kerámiát találtunk itt. Az ásatás során kísérleti geofizikai mérések történtek a szelvény területén, a humuszolás után, kb. 50 cm mélységben. Talaj-mikromorfológiai mintákat vett Kovács Gabriella több régészeti jelenség betöltéséből, körárok metszetalából.

A 2013. és 2014. évi feltárások során 4 szelvényben mintegy 175 m² nagyságú területet kutattunk meg. A korábban nem ismert, 1. sz. körárok kora vaskori jelenségnek bizonyult. Temetkezési helyként való használata nem volt egyértelműen igazolható. A 64. sz. halomsír kerítő árkaiban egyes szakaszát átvágva, feltárva, adatokat nyerhettünk a valamikori feltöltési rétegekre vonatkozóan is. A 64. sz. halomsír középső területein nem sikerült temetkezési maradványokat azonosítani. Ugyanakkor a 64. halomsírtól K-re sírfolt nélküli, fémlétekekkel és több edénnyel ellátott, bolygatott kora vaskori temetkezést találtunk.

Talaj-mikromorfológiai mintákat vett Kovács Gabriella (Matica Múzeum) mindkét 2014. évi szelvényben, a körárok metszetalából. Földmintákat vettünk a 2013. és 2014. évi ásatások során is, egyes objektumokból, valamint a körárok betöltésének alsó szintjéből is, több helyről.

A rövid kutatási program legnagyobb jelentőségű eredményének a korábban nem ismert, nem regisztrált nagyszámú körárok megtalálása tekinthető. A körárok topográfiai helyzetük, illetve a más hasonló korú lelőhelyekről származó analógiák alapján az egykori halmokat keríthették. A geofizikai mérésekkel a még megfigyelhető halmok belső szerkezetére is nyerhettünk új információkat, így egyes halmok közepén a sírkamra maradványai is azonosíthatók voltak. A rendszeres terepjárások alapján az újonnan azonosított jelenségek nagy valószínűséggel kora vaskoriak, amit két esetben ásatással is sikerült igazolnunk. A feltárások során a körárok középponti zónájában temetkezésre utaló maradványokat nem tudtunk dokumentálni, ami feltehetően a terület nagyfokú eróziójával magyarázható. Ugyanakkor az árkok mellett, illetve az árok részben feltöltődött szakaszán több esetben is azonosítottuk hamvasztásos temetkezések maradványait. Ez a rítus nem ismeretlen a keleti Hallstatt-kultúra területén, ugyanakkor az érd-százhalombattai halomsírmező közel 170 éves múltra visszatekintő régészeti kutatása során tudomásunk szerint először került dokumentálásra.

A folyamatban lévő komplex topográfiai kutatásról rövid előadást tartottunk 2013 májusában a Magyar Régészeti és Művészettörténeti Társulat ülésén. 2015 februárjában Czajlik Zoltán angol nyelvű előadásban ismertette az elért topográfiai eredményeket a Budapesten megrendezett New Digital Technologies and Hungarian Innovations in Heritage Management – Archaeology, Historical Landscape and Built Heritage konferencián.

NÉMETH GABRIELLA

307. Szeged, Alsóváros, Kundomb I. (Szeged 184. lelőhely) (KÖH 55338) (Csongrád-megye) I

Egy ipari épület létesítéséhez kapcsolódóan készített előzetes régészeti dokumentáció munkálatai során 2014. november 3-án és november 5-én próbafeltárást végeztünk a beruházás területén található lelőhelyen. A szelvényekben megnyitott felület nagysága 150 m² volt, melyből 3,6 m²-nyi bizonyult régészeti leg érintettnek.

A lelőhelyen korábban a szegedi vasútállomás építése alkalmával Móra Ferenc és Cs. Sebestyén Károly végzett leletmentést 1926-ban. Az általuk készített dokumentációk alapján megrajzolt lelőhely Szeged D-i részén, a Hattyas nevű településrésztől ÉK-re, nagyjából a Tompai kapu, Ballagi-tó sor és a Sínpar sor nevű utcák és a Ballagi-tó-dűlő által határolt terüle-

ten fekszik. A megközelítőleg Ny–K-i irányú, nagy kiterjedésű lelőhely területének legnagyobb részén jelenleg vasúti sínek találhatóak.

A próbafeltárás során a lelőhely kiterjedésének pontosítása és intenzitásának vizsgálata céljából összesen 30 szondaárkot nyitottunk meg, melyek helyét és méretét a beruházás műszaki paramétereire tekintettel, az épülő üzemcsarnok pontalapozásainak helyén ástuk meg.

A kutatószelvények jelentős részében, a közelben található víztározó létesítésekor kitermelt sárga agyagos és modern kori hulladékkal, valamint törmelékkel feltöltött rétegeket lehetett megfigyelni. A feltöltés vastagsága elérte a 140–145 cm-t. Ezek alatt volt észlelhető egy vékony, szürke szubhumuszréteg, majd pedig a sárga agyagos altalaj. A legmélyebb, 160–165 cm mély szondákban feltört a talajvíz.

Mindösszesen a 30. szondaárokban került elő beásás részlete. Betöltése és rétegtani helyzete alapján feltételezhető, hogy régészeti korú jelenség volt. A feltárás során régészeti leletanyag nem került elő.

A feltárás munkatársai: Sóskuti Kornél szakmai munkatárs, Pál Róbert, Szabados György régésztechnikusok, Zsiga Zsolt geodéta.

BENEDEK-BENE ZSUZSANNA

308. Szeged, Csurgó-tanya (KÖH 87367)

(Csongrád megye) Sza, Á

A Szegedi kistérség és Kiskörös kistérség Optikai körzethálózat építése I. ütem megnevezésű beruházás előzetes régészeti dokumentációja készítéséhez kapcsolódóan 2014. augusztus 14-én és 26-án végeztünk terepbejárást a szegedi Móra Ferenc Múzeum munkatársaival együttműködve. A tervezett beruházás terepbejárással vizsgált szakaszai Szeged, Sándorfalva és Dóc területén kerülnek megvalósításra.

Az újonnan azonosított lelőhelyen szarmata és Árpád-kori kerámiatöredékeket gyűjtöttünk.

Munkatársak: Benedek-Bene Zsuzsanna, Hrabák Zita (MNM NÖK); Kujáni Yvett, Miklós Eszter (MFM).

HARKAI ISTVÁN

309. Szeged, Nyugati elkerülőút (KÖH 38112)

(Csongrád megye) Ő, Sza

A Szeged–Algyő ivóvízminőség-javítás projekt keretében előzetes régészeti dokumentáció készítése céljából a Móra Ferenc Múzeum 2014. május 6-án egy napos terepbejárást végzett az arra alkalmas 1,5 km hosszúságú szeged–kiskundorozsmai és az 1 km hosszúságú szeged–szőregi nyomvonalszakaszokon, 50 m-es pufferváv megfigyelésével. A kiskundorozsmai szakasznak a fele, a szőreginek az egynegyede bizonyult bejárásra alkalmasnak. A friss szántás, napraforgó- és kukoricavetés járható volt, azonban a zártkertes övezet, a rózsauitványok, a gyeppel és cserjével borított töltésszakaszok és gabonabláták nem tették lehetővé a megfigyelést.

A terepbejárást egyetlen régészeti érintettséget észleltünk, a már korábban is ismert Szeged 18. lelőhelyét, mely az 55. számú út (Bajai út) É-i és D-i oldalán, a Maty-ér K-i partján található. A felszíni leletanyag alapján a lelőhely kiterjedésének ÉNy-i és É-i irányban való bővülését tapasztaltuk, azonban

ez a jövőbeni beruházás nyomvonalát nem érinti. A lelőhelyen a már ismert régészeti kultúrák mellett két újabb korszakot sikerült kimutatni, az őskort és a római kort (szarmata népesség). A területen előforduló leletek intenzitása ritka–közepes.

Munkatárs: Németh Dániel régésztechnikus.

BEDE ÁDÁM

310. Szeghalom, Kovács-halom (MRT 6. k. 11 / 50. lh., KÖH 6329)

(Békés megye) U

A magyar–amerikai Körös Regionális Régészeti Program szeghalom-kovácsalmi (Szeghalom 50. lelőhely) kutatásai az idei évben június 12. és június 28. között zajlottak.⁸⁷

Az idény során folytatódott a geofizikai felmérések a lelőhely ÉNy-i, Ny-i és DNY-i területein a középső neolitikum késői periódusában és a késő neolitikum első felében lakott település határainak megállapítása érdekében. A magnetométeres vizsgálatok 2014-ben összesen 11,8 ha-ra terjedtek ki, ezzel a jelenlegi ismereteink szerint mintegy 90 ha-ra kiterjedt település területén 51 ha felmérését végeztük el az elmúlt 5 év folyamán. Mivel a Sebes-Körös jelenlegi, ázott medrétől D-re fekvő területen – az ingatlan tulajdonosa hozzájárulásának hiányában – nem volt módunk kutatásra, a lelőhely kiterjedését D-i irányban nem tudtuk megnyugtatóan tisztázni.

Ásatásra 2014-ben nem került sor a lelőhelyen.

Ezzel befejeződtek a Körös Regionális Régészeti Program II. fázisának kutatásai Szeghalom-Kovácsalmi.

A projektet a National Science Foundation (NSF Senior Grant, NSF-IRES) támogatta.

Szakmai munkatársak: Richard W. Yerkes (Ohio State University), Apostolos Sarris, Nikos Papadopoulos (Institute for Mediterranean Studies), Danielle Riebe (UIC), Bácsmegi Gábor (Munkácsy Mihály Múzeum).

GYUCHA ATTILA – WILLIAM A. PARKINSON

311. Szekszárd, Bezerédj u. 12. (Bezerédj u. 14.) (KÖH 23387)

(Tolna megye) Ő, Á

Szekszárd, Bezerédj u. 14. sz. alatt, a Vízügyi Igazgatóság udvarának közepén beszakadt a térkövezés és az üregbe egy terepjáró autójuk is belezuhant. A kiemelés előkészítése közben észrevették, hogy emberi csontok vannak a leomlott részben, ezért Rohi Gábor értesítette a múzeumot. A helyszíni szemlénk során (2014. október 9.) az udvar D-i oldalán lévő metszetben egy gyermek csontvázának a maradványai voltak, a találok elmondása szerint eredetileg fejjel K-re, lábbal Ny-nak feküdt. A beszakadás megnyesett K-i végében legalább két felnőtt személyhez tartozó csontok és őskori edénytöredékek kerültek elő. A sírok kibontására a gépjármű kiemeléséhez kapcsolódó földmunkák során, október 31-én került sor. Összesen négy, bolygatlan részleteket is tartalmazó sírt tudunk kibontani. Az egyikben előkerült kásagyöngyök, S-végű karika alapján a teljesen szétdőlt temető az Árpád-kor elejére, feltehetően a közeli Béla tér területén 1061-ben alapított apátságot megelőző időszakra keltezhető.

SZABÓ GÉZA

87 A korábbi évek kutatásairól a jelentéseket lásd: RKM 2010, 356–357., RKM 2011, 161–162., RKM 2012, 94., RKM 2013, 114–115.